

לב חרות על אקליפטוס

מילים: חיים חפר / לחן: רמי קליינשטיין / ביצוע: טל סונדק

טל סונדק (נ. 1976)

זמר

חיים חפר (1925-2012)

משורר ופזמונאי

רמי קליינשטיין (נ. 1962)

מלחין וזמר

אם נצא מתוך ההנחה
שאהבה היא רק ענין זמני,
אני מבין עכשו כיצד בלי אהבה
עברת כדך אל החדר השני.

אם נחשב שכל הבלתי אפשרי -
הפך להיות פתאום הכל אפשרי,
פרדה כזאת איננה אכזרית,
רק דף סנטימנטלי שנשר.

גם לב חרות על אקליפטוס הוא צלקת
המגלידה, אך גם גדלה עם השנים,
ודמות קרובה ודמות קרבה ומתרחקת
כמו מסע העננים.

על המשורר:

חיים חפר (פינר) (1925-2012) היה משורר, פזמונאי, מחזאי, תסריטאי ופובליציסט ישראלי. חפר נולד בפולין ועלה ארצה עם משפחתו בשנת 1936, בגיל 11. בנעוריו היה חניך במחנות העולים, ובמסגרת התנועה גם פרסם את שיריו הראשונים. בשנת 1943 הוא התגייס לפלמ"ח ושירת במשך 6 שנים במספר יחידות שונות. בין היתר, השתתף בהברחתם של מעפילים מסוריה ולבנון לארץ. בשנת 1948 ייסד חפר את הציזבוטרון, להקת הזמר והבידור של הפלמ"ח ושל צה"ל בראשית הקמתו, שהיתה למעשה הלהקה הצבאית הראשונה שהוקמה בישראל. הוא פיקד על הלהקה וכתב לה את רוב שיריה, שרבים מהם הפכו חלק מסמלי התקופה. בהמשך הוא למד בימיו באוניברסיטה העברית בירושלים ובאנגליה, ועסק בכתיבת טורים לכמה עיתונים שבועיים.

חפר שיתף פעולה עם בחירי המלחינים בזמר העברי, כמו משה וילנסקי, ששה ארגוב, דובי זלצר ויוחנן זראי; ויצר שירים רבים למיטב הזמרים, כמו יהורם גאון, שושנה דמארי, יפה ירקוני, אריק לביא ועוד. כמו כן, הוא כתב שירים ללהקות צבאיות, להקות בידור, כמו "רביעיית מועדון התיאטרון", "התרנגולים", "בצל ירוק", "שלישיית גשר הירקון" ו"החלונות הגבוהים", תיאטראות ומועדונים, כמו "החמאם" (שהקים בשנת 1961 יחד עם דן בן אמוץ), "המטאטא", "לי-לה-לו" ו"הקאמרי", סרטים, הצגות ומחזות זמר, כמו "איי לייק מייק", "תל אביב הקטנה" ו"קזבלן". רבים משיריו הפכו נכסי צאן ברזל של התרבות הישראלית.

חפר עסק גם בתרגום מחזות ומחזות זמר לתיאטרון, ביניהם "הלו, דולי!", "אירמה לה דוס" ו"אוויטה"; וכן כתב תסריטים לסרטי קולנוע וטלוויזיה, ביניהם "קזבלן" ו"גשר צר מאוד". הוא פעל רבות לשימור מורשת הפלמ"ח, ובשנות ה-80 יצר את סרטי התעודה "אוהלי פלמ"ח", המנציחים את פעולות הפלמ"ח בסדרה של ביוגרפיות על לוחמים ועל יחידות.

על יצירתו הענפה ופועלו לאורך השנים זכה חפר בפרסים רבים, ביניהם פרס סוקולוב לעיתונאות (1969), פרס אקו"ם על מפעל חיים למשורר (1981) ופרס ישראל לזמר העברי (1983). **בין שיריו: היו זמנים, הן אפשר, יצאנו אט, זמר לספינה, הפינג'אן, הוא לא ידע את שמה, השמלה הסגולה, הכל זהב, שיר השכונה, אח יא ראב, הנני כאן, אנחנו לא נפסיק לשיר, לחיי העם הזה, כשיבוא שלום ועוד...**

על המלחין:

רמי קליינשטיין (נ. 1962) הוא זמר-יוצר, מלחין ומפיק מוזיקלי ישראלי. קליינשטיין נולד בניו יורק, ארה"ב, ועלה לישראל בגיל 8. הוא עסק במוזיקה מגיל צעיר, וכשהיה בתיכון הקים להקה יחד עם המוזיקאי ירמי קפלן, אשר למד איתו בביה"ס. בשנת 1980 התגייס לתפקיד המנהל המוזיקלי של הלהקה הצבאית "צה"ל 80", בה גם הכיר את הזמרת ריטה, אשתו לעתיד. קליינשטיין הלחין באותן שנים שירים רבים למספר להקות צבאיות, והפריצה הגדולה שלו הגיעה בשנת 1985, כאשר השיר "עוד לא תמו כל פלאיך" שהלחין למילותיו של יורם טהרלב הפך ללהיט גדול בביצועה של להקת פיקוד הצפון. בשנת 1986, הוציא את אלבום הבכורה, "ביום של הפצה", אשר נחשב עד היום לאחד האלבומים המצליחים ביותר שלו. באותה תקופה גם נרקמה מערכת היחסים הזוגית-מקצועית שלו עם ריטה, והוא הלחין ועיבד לה שירים רבים.

לאורך השנים הוציא קליינשטיין עשרות אלבומים, ביניהם "תפוחים ותמרים" (1995), אלבומו המצליח ביותר, הכולל את שיר הנושא שהיה ללהיט ענק בכל מצעדי הפזמונים, וכן "מתנות קטנות" (2014), עם שיר הנושא שזכה לגרסאות כיסוי רבות ומגוונות. כמו כן, הוא הפיק אלבומים ומופעים של אמנים שונים, ביניהם גידי גוב ויהודית רביץ, הלחין שירים ופסקולים לסדרות טלוויזיה וסרטים, וניהל מוזיקלית הצגות ומחזות זמר שונים. בנוסף, כיהן קליינשטיין כשופט ומנטור בתוכנית הריאליטי המוזיקלית "The Voice". **בין שיריו: עוד לא תמו כל פלאיך, צעיר לנצח, תפוחים ותמרים, כל מה שתרצי, הרבה פנים, מתנות קטנות ועוד...**

על השיר והלחן:

במסגרת מסע החיפוש שערך הזמר טל סונדק אחר שירים לא מולחנים של גדולי המשוררים בזמר העברי, הוא הגיע למימי, בתו של חיים חפר (עליה כתב את השיר "ילדה קטנה", בביצוע להקת "החלונות הגבוהים"), אשר הציגה בפניו כמה שירים של אביה שטרס זכו למנגינה משלהם. רוב העיזבון של חפר נמסר לספרייה הלאומית לצורך שימור ותיעוד, אך אצל מימי נותרו עוד כמה שירים בודדים, אותם שמרה במגירה. בין השירים במגירה בלט שיר אחד, אשר קסם לסונדק במילותיו המיוחדות.

וכך מספרת מימי חפר:

"אחרי שהוא נפטר, ב-2012, עברתי במשך כמה שנים נייר-נייר, פתק-פתק, ומצאתי כמה שירים שלא הולחנו. שמרתי אותם במגירה אצלי בבית, וחייכתי לרגע המתאים לעשות איתם משהו. כשטל פנה אלי, היה משהו בגישה שלו ובאישיות שלו שמצא חן בעיניי. הלכתי לפגישה איתו עם חמישה שירים. התרשמתי שהוא אדם עם לב, שאין בו ציניות, והוא בחר את השיר 'לב חרות על אקליפטוס', שגם אני הכי התחברתי אליו. זו היתה הרגשה משונה קצת, למסור משהו יקר לך למישהו שאת עדיין לא מכירה, אבל הרגשתי שזה ייצא טוב." (מאיה כהן, שישבת, 27.05.2020)

"לב חרות על אקליפטוס" הוא שיר אהבה המשלב תובנות חיים מורכבות על אהבה בשפה קולחת ומחוכמת. חפר, הידוע בסגנון כתיבה מאוד מזוהה ואופייני, משתמש כאן, כמו ברבים משיריו, במטבעות לשון ומשחקי מילים, המתארים בהומור ובמליצות את תפוגתה הטבעית של האהבה. אהבה שהיא זמנית וחולפת, לפעמים קרבה ולפעמים מתרחקת, ממש כמו מסע העננים בשמים.

בפזמון מזכיר חפר מנהג חיזור עתיק יומין, שבו בחור/ה או נער/ה היו חורתים על גזע עץ את שמם בצירוף השם של מושא אהבתם, ולעיתים אף סימן של לב או תאריך. העץ הנבחר סימל במקרים רבים מקום משמעותי עבור אותו אדם שבוחר להנציח עליו את רגשותיו – למשל המקום בו הכיר את אהובתו או ראה אותה לראשונה. הלב החרות שנותר כצלקת על גזע האקליפטוס משמש דימוי לפן נוסף של האהבה. האהבה היא אולי עניין זמני, אך היא מלווה בחוויות, זיכרונות ומשקעים שנשארים בלב זמן רב אחרי שהיא חולפת, לעיתים לנצח. כמו הלב הנחרת בגזע עץ, כך גם זיכרונות האהבה נצרבים בלב האדם; וכאשר מדובר בזיכרונות שליליים (למשל, של אהבה נכזבת), הם יכולים להשאר לזמן רב. וממש כמו צלקת פיזית, גם הצלקת הנפשית מגלידה לאיטה אך גם גדלה עם השנים.

המלחין רמי קליינשטיין צבע את השיר בגוונים אתניים-בלקניים עליזים, בטמפו מהיר ובמשקל משתנה לסירוגין (6/8 – 5/8) המכניסים מעין משב רוח קצבי-ריקודי ומחויך למילותיו של חיים חפר. התזמור עשיר וכולל קלידים, גיטרות, אקורדיון, קלרינט, כינור, כלי הקשה ותופים. נגינת האקורדיון, הכינור והקלרינט מוסיפה לעיבוד נגיעות רוסיות התורמות לאווירת החברותא העולה מן הביצוע.

* שימו לב לבחירתו של חפר במילה 'חרות' (ב-ת').

למידע מפורט לגבי הפעלים חרת ו-תרט והשימושים השונים שלהם בשפה העברית – ראו באתר [האקדמיה ללשון העברית](#).

הצעות לפעילויות טקסטואליות:

1. מדרש תמונה

התלמידים מתבוננים בתמונה ועונים על השאלות בדיון כיתתי:

א. תארו מה אתם רואים בתמונה.

- מה מסמל הלב החרות? מה מסמלות האותיות והספרות?
- מי, לדעתכם, חרת את הלב על גזע העץ ומדוע? מה הוביל לכך ומה קרה בהמשך?

ב. מאחורי התמונה מסתתר סיפור אישי.

- נסחו שאלות הקשורות לעלילת הסיפור, עפ"י המאפיינים: זמן, מקום, דמויות, התרחשות וסיום.
- כעת, הוסיפו תשובות אפשריות לכל אחת מהשאלות שהעליתם, והציעו בעזרתן סיפור משלכם.

ג. נסו לתאר את החוויה האישית של הגיבור לאורך הסיפור.

- רשמו בתוך הלב תחושות ורגשות מאפיינים.
- הדגישו בצבע אחד רגשות חיוביים ובצבע שני רגשות שליליים.

ד. איזו כותרת הייתם נותנים לתמונה (ולסיפור) ומדוע?

2. הבנת הטקסט

התלמידים קוראים בעיון את מילות השיר ומשלימים את המשימות הבאות:

א. המשורר חיים חפר שיבץ בשיר ביטויים חיוביים ושליליים שקשורים לאהבה.

- סמנו בקו את הביטויים החיוביים בשיר.
- הקיפו בעיגול את הביטויים השליליים בשיר.

ב. חפר נהג לתבל את כתיבתו בביטויים, מטבעות לשון ומשחקי מילים מיוחדים.

הסבירו במילים שלכם את הקשר שבין צמדי המילים והביטויים הבאים:

הַנָּחָה – אֲנָחָה

בְּלִיתִי אֶפְשָׁרִי – הַכֵּל אֶפְשָׁר

מִגְלִידָה – גְּדֵלָה

קְרוּבָה – קְרוּבָה

קְרִיבָה – מִתְרַחֵקֶת

ג. בפזמון השיר מדמה חפר את הלב החרות על העץ לצלקת:

"גם לב חרות על אקליפטוס הוא צלקת המגלידה, אך גם גדלה עם השנים."

- מהי צלקת ומה מאפיין אותה? היעזרו בביטויים: **כִּנְיָה** – **גְּדֵלָה**.
- הצלקת המתוארת במשפט אינה גופנית. על איזה סוג של צלקת מדובר כאן?
- איזו חוויה אישית הקשורה באהבה מנסה המשורר לבטא באמצעות דימוי הצלקת?

ד. בבית השני כותב חפר משפט בעל אופי אחר לחלוטין:

"פְּרִדָּה כְּזֹאת אֵינָנָה אֲכַזְרִית, רַק דֶּף סְנֵטִימֶנְטְלִי שְׁנָשֵׁר."

- כיצד המשורר חווה את הפרידה במקרה הזה? הסבירו במילים שלכם.
- מצאו בשיר משפט נוסף שמביע השלמה ושוויון נפש עם סיומה של האהבה.

ה. מהו המסר שמעביר לנו המשורר בכתיבתו? באיזה אופן הוא מבין את מהות האהבה?

הצעות לפעילויות מוזיקליות:

3. מבנה השיר

התלמידים מאזינים לשיר ומנתחים את המבנה המוזיקלי, עפ"י העיבוד של רמי קליינשטיין.

א. האזינו למנגינת השיר בביצוע המורה.

- איזה חלק בשיר משמש כפזמון חוזר? אילו חלקים משמשים כבתים?
- רשמו את מבנה היחידה המוזיקלית באותיות: לבית – האות א', לפזמון – האות ב'.

⇒ – –

ב. האזינו לשיר בביצועו של הזמר טל סונדק ובעיבודו של המלחין רמי קליינשטיין.

- עקבו אחר מבנה השיר, לפי המשבצות שלהלן, והוסיפו כותרת לכל חלק במשבצת המתאימה. היעזרו במחסן המילים המצורף: פתיחה / מעבר / סיום / א / ב
- האם מנגינת הבתים ומנגינת הפזמונים חוזרות בכל פעם בצורה זהה? האזינו שוב ונסו להבחין בהבדלים.

⇒

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

4. עיבוד ותזמור

התלמידים מאזינים לשיר ומזהים את הכלים הבולטים בכל חלק.

- א. המלחין רמי קליינשטיין כתב את העיבוד לשיר בהרכב עשיר במיוחד הכולל: זמר סולן, זמרי ליווי, קלידים, גיטרות, אקורדיון, קלרינט, כינור, כלי הקשה ותופים. האזינו לשיר והצביעו בכל חלק על אחד הכלים הבולטים בו במיוחד.

ב. באילו חלקים בשיר מצטרפים קולות זמרי הליווי? איזו אווירה זה יוצר?

ג. כיצד פירש המלחין את משמעות הטקסט? האם הוא מבין את מהות האהבה באופן דומה למשורר?

5. תבניות ליווי

התלמידים מאזינים לשיר ומלווים אותו בתבניות מקצב.

א. השווו בין תבניות המקצב הבאות וקראו אותן לפי שפת ההקשה: דום = ♩, טק = ♪.

ב. שלבו בקריאתכם תנועות תיפוף על הגוף:

דום = הקשת כף יד דומיננטית על הירך, טק = הקשת כף יד מלווה על הירך.

ג. תרגלו את תיפוף תבניות המקצב המשתנות על הגוף, לפי ניצוח המורה.

ד. האזינו לשיר ולוו אותו בתיפוף על הגוף בתבניות המתאימות, לפי סימון המורה.

ה. השלימו:

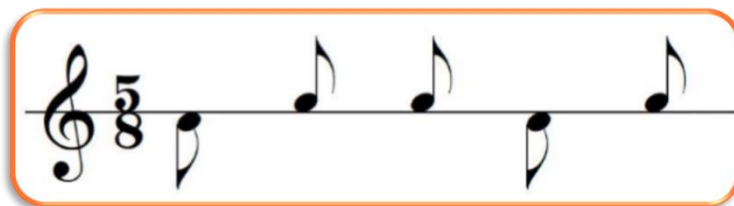
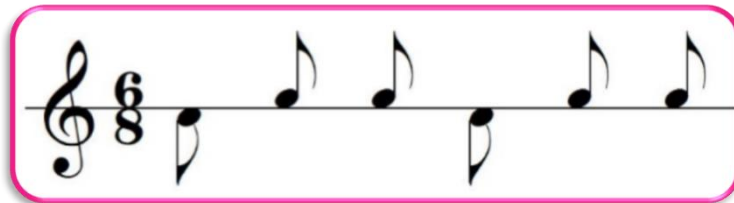
- מנגינת הפזמונים כתובה במשקל _____.

- מנגינת הבתים כתובה ברובה במשקל _____, ומתחלפת בסופה למשקל _____.

ו. משימת בונוס!

האזינו לשיר ולוו אותו בתיפוף בדרבוקות, לפי תבניות המקצב המתאימות:

דום = מכה עם כף היד הדומיננטית במרכז התוף, טק = מכה עם כף היד המלווה על דופן התוף.

לב חרות על אקליפטוס

חיים חפר

רמי קליינשטיין

ביצוע: טל סונדק

Intro

Em F#° Em/G F#°

4 Em F#° D7 G Dm6/F E7

7 Am D7 Gmaj7 Cmaj7 F#° B7

13 E5 E5/B Ebm/Bb Dm/A Ebm/Bb Em/B E5 E5/B Ebm/Bb Dm/A Ebm/Bb Em/B

soloist

A1

17 Em F#° B7 Em

21 E7 Am Em/B F#/A# B7 B7(b9)

A2

27 Em F#° B7 Em

31 E7 Am Em/B F#/A# F#7(b9) B7 B7(b9) n.c.

(8vb)

B1

37 Em F#° Em/G F#°

41 Em F#° D7 G Dm6/F E7

45 Am D⁷ Gmaj⁷ Cmaj⁷

Interlude1

49 F#^o B⁷ Em F#^o B⁷ Em

55 E⁷ Am Em/B B⁷/F#(b⁹) Em /B C⁷ soloist

A3

60 Fm G^o C⁷ Fm

64 F⁷ Bbm Fm/C G/B G⁷(b⁹) C⁷ C⁷(b⁹)

B2,3

70 Fm G^o Fm/Ab G^{o7*} G^o

74 Fm G^o Eb⁷ Ab Gb^{o7*} Ebm⁶/Gb F⁷

78 Bbm⁷ Eb⁷ Abmaj⁷ Dbmaj⁷

82 1. G^o C⁷ Fm C⁷ 2. G^o C⁷

Interlude2

88 Fm G^o C⁷ Fm

92 F⁷ Bbm Fm/C C⁷/G(b⁹) Fm F⁵/C Em/B F#/A# Em/B Fm/C

B4 no groove

97 Fm/Ab (triad) G^o/Bb Fm/C (triad) G^o/Db

101 Fm/C (triad) G^o/Bb Ab A^{o7} F7/A

105 Bbm Eb Abmaj7 Dbmaj7

109 G^o C7 Fm C7

B5 groove

113 Fm G^o Fm/Ab G^{o7*} G^o

117 Fm G^o Eb7 Ab Gb^{o7*} Ebm⁶/Gb F7

121 Bbm7 Eb7 Abmaj7 Dbmaj7 G^o C7

127 Bbm Fm/Ab G^o C7

Ending

131 Fm (soloist only 1st time) G^o C7 Fm

135 F7 Bbm Fm/C C7/E (b9)

138 Fm F⁵/C Em/B F[#]/A[#] Em/B Fm/C F⁵ F⁵/C Em/B F[#]/A[#] Em/B Fm/C Fm